

Homiletičke bilješke.

Jedna hrvatska glagolska zbirka propovijedi iz 18. vijeka.

U hrvatskoj glagolskoj knjizi zapremaju odlično mjesto i brojem svojim i stilom razne zbirke propovijedi. Mi takove zbirke nalazimo od 15. vijeka pa sve do početka 19. vijeka, a napisane su bile u raznim krajevima hrvatskoga naroda od svjetovnih svećenika i samostanaca (Franjevaca).

Sve ove zbirke propovijedi nijesu po istom kalupu sastavljane, već imade među njima ove vrsti:¹

1. Postile. Takove su mi za sada poznate tri zbirke, koje su malo ne u isto vrijeme napisane bile i sve su istoga izvora, i to: a.) Postila, koja se nalazi u studijskoj knjižnici u Ljubljani pod signaturom II. C. 166. Ovu je Postilu napisao pop Juraj Černić, župnik (plovani) u Ledenicama u Vinodolu, rodnom iz Bribira početkom 17. v. Knjiga opsiže 201 list. b.) Postila, koja se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom Sch. 32. F. 6., o kojoj sam potanje progovorio u „Kat. Listu“ 1911. br. 21. i c.) Postila, koja se nalazi u arhivu Jugosl. akademije pod signaturom III. b. 11. Čini se da je i ovu postilu napisao i prepisao pomenuti plovani ledenički pop Juraj Černić.

2. Tumači evanđelja. Takova je zbirka, koja se čuva u dvorskoj knjižnici u Beču (codex slav. 78.), koju je zbirku prepisao god. 1503. pop Tomaš Petričić iz Banja dvora iz Bužana, plemenom Stupić popu Matiji Gašćaninu, držitelju crkve sv. Marije u gradu Jelovici i arhipovadu brinjskomu.

3. Kvarezimali ili korizmene propovijedi. Takove su mi za sada poznate ove zbirke: a.) Kvarezimal Greblićev, koji se čuva u arhivu župnoga ureda u Vrbniku. Napisao ga pop Simun Greblić i njegov žakan (đak) Mihovil rodnom iz Boljuna u Istri oko god. 1486.; b.) Kvarezimal, koji se čuva u arhivu Jugoslavenske akademije pod signaturom III. a. 51, i to samo prvi dio (od lista 1.—168.). Ovaj je kvarezimal prepisao god. 1486. žakan Broz iz Bužana ot Kacitić z Dubovika, plemenom Kolunić na poziv gatanskoga (gackoga) vikara Leonarda, plemenom Doljanina (iz Doljana u današnjoj općini Škare, a u kotaru Otočac). Ovaj je zbornik štampom izdao prof. M.

¹ Za zbirke propovijedi, koje se ne nalaze u Zagrebu, doznao sam iz Milčetićeve djela „Hrvatska glagoljska bibliografija“.

Valjavec među publikacijama Jugoslavenske akademije, a potanje sam o njem ja progovorio u „Kršćanskoj Školi“ g. 1911. u br. 22.; c.) Kvarezimal, koji se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod signaturom III. a. 19. Ovaj je kvarezimal prijepis ili preradba Kolunićeva zbornika. Napisan je u 16. vijeku.

4. Disipuli ili knjige velikih naučitelja. Takove su mi za sada poznate ove zbirke: a.) Zbirka u staroj slavenskoj akademiji u Krku iz prve polovice 16. vijeka; b.) Zbirka, koja se sada nalazi u g. prof. Ivana Milčetića i koju je napisao god. 1558. belgradski plovani Mihovil, za koga se čini, da je i onu zbirku pod *a* napisao; c.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod signaturom IV. a. 95. od god. 1541. Čini se, da je i ova zbirka preradba zbirke pod *a* i da je tu preradbu obavio isti belgradski plovani Mihovil. Osim ovih triju poznatih zbirka disipula spominje još jednu zbirku Ivan Kukuljević Sakcinski u svom djelu. „Književnici u Hrvata iz prve polovice XVII. vijeka s ove strane Velebita“ od popa Ivana Brozovića rodnom iz Selaca, koju da je ispisao god. 1600. za gospodina Antuna Županića.

5. Homilije. Takove jesu ove zbirke: a.) Zbirka koja se čuva u Staro-slavenskoj akademiji na Krku. Potječe iz 16. vijeka i b.) Zbirka, koja se čuva u istoj akademiji na Krku. Objе su zbirke vrlo slične i čini se, da je prva preradba druge.

6. Zbirke propovijedi, koje nijesu vezane na stanovitu formu. Takovih imade najviše, a takove jesu: a.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod signaturom IV. a. 141., a sadržaje propovijedi i zrcalo duhovno. Ovu je zbirku preveo od Franjeta Milaneža Ivan Žorulić, a prepisao pop Nikola Fatević god. 1617.; b.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 96. Zbirka potječe iz 17. vijeka; c.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 140. Napisana je pod konac 17. vijeka u Dalmaciji (u Lukoranu); d.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 97. Ovu je zbirku napisao (don Benedikt Koščić, franjevac god. 1681. po svoj prilici u zadržanom samostanu. O ovoj sam zbirci potanje progovorio u ovogodišnjem „Viencu“ (1912.); e.) Zbirka koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 98. Ovu je zbirku napisao po svoj prilici pop Ivan Oštarić iz Kolana, kurat u Zlarinu u Dalmaciji oko god. 1680.; f.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl.

akademije pod sign. IV. a. 152. Ovu je zbirku napisao god. 1725. franjevac Marko Kuzmić, Zadranin. Pored propovijedi sadržaje još razne upute za žakne, redovnike i ispovjednike, govori i o hrv. jeziku i pravopisu; g.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 94. Ovu je zbirku napisao Nikola Bellč iz Ugljana god. 1746. Ovo je treća knjiga njegovih djela. Prve dvije knjige nijesu se za sada našle. O ovoj sam zbirci potanje progovorio u „Nast. Vjesniku“ XIX.; h.) Zbirka propovijedi, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 143. Napisana je u 18. vijeku; i) Zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 132., potječe iz 18. vijeka; j.) Zbirka, koja se čuva u arhivu Franjevaca na otočiću Košljunu iz konca 17. ili početkom 18. vijeka; k.) Naša zbirka, koja se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. IV. a. 104.

Ova zbirka imade 82. glagolskim brojevima označena lista i 116 neoznačenih, zajedno 198. Budući da nijesu propovijedi napisane po nekom redu i budući da je i rukopis različit, držim, da je na ovoj zbirci radilo više ljudi tečajem više godina. Neke su propovijedi naknadno prerađene. Dijalekat, kojim je ova zbirka napisana, je čakavski sa mnogim osebinama štokavskim. Držim stoga, da je napisana u sjevernoj Dalmaciji po svoj prilici u kojem samostanu Franjevaca III. reda. Pismo je 18. vijeka. Propovijedi imade 53, i to ove: 1. Predika na svi sveti, 2. Predika na dan rojenja Isusova, 3. Predika na svetoga Marka, 4. Predika pri mladoj misi, 5. Predika, kada dojde dan od martvih, govorenje lipo, 6. Na vodokaršće svetoga Gargura, 7. Predika na (da)n uskarsa gospodinova, 8. Predika u drugu nedilju korizme, 9. Predika na porojenje Gospodinovo, 10. Predika na dan pashe, 11. U nedilju 5. po dusih predika parva, 12. Predika u parvu nedilju korizme, 13. Razgovor od strašne smarti, 14. Razgovor od strašnih muk paklenih, 15. Predika od strašne smarti, 16. Predika od muk paklenih, 17. Predika na veliki petak, 18. Predika na sveto uskarsnuće gospodinovo, 19. Predika na dan svih svetih, 20. Predika druga na svi sveti, 21. Predika od razmišljanja življenja svita, predika za vazda, 22. Predika u nedilju 24. po dusih i za vazda, 23. Predika za vazda vele lipa, 24. Predika za pokarati od griha, 25. Predika druga za pokarati grišnika od griha, 26. Predika na dan svih svetih, 27. Predika na martvi dan i za vazda, 28.

Druga predika na martvi dan, 29. U drugu nedilju korizme, 30. Predika u čistu sridu, 31. Razmatranje o smutnji, 32. Predika na veliki petak, 33. Predika na svih svetih, 34. Predika od strašnoga suda, 35. Predika na rojenje Isukarstovo; 36. Predika na mlado lito, 37. Prva nedilja korizme, 38. Nedilja druga korizme, 39. Nedilja treća korizme, 40. Nedilja četvrta korizme, 41. Peta nedilja korizme, 42. Predika na dan uskarsa, 43. Predika od proštenja, 44. Prva nedilja od prišastva, govori od suda strašnoga, 45. Druga nedilja prišastva, 46. treća nedilja prišastva, 47. Nedilja četvrta prišastva, 48. Predika na porojenje Isukrastovo, 49. Pr(ed)ika u devetu nedilju po dusih, 50. Predika na rojenje gospodinovo, 51. Predika od plemenstva duše naše, 52. Predika na uskarsnuće gospodina i 53. Predika na obrizivanje gospodinovo.

Osim pomenutih zbirki propovijedi imademo još nekoliko vrlo oštećenih, kao zbirke, koje se čuvaju u arhivu Jugoslov. akademije u Zagrebu pod sign. IV. a. 67. (iz 18. v.), IV. a. 127. (iz 18. v.), IV. a. 135. (iz 18. v.), IV. a. 136. (iz konca 17. ili početka 18. v.), IV. a. 137. (iz 18. v.), IV. a. 138. (možda iz 17. v.), IV. a. 139. (iz 18. v.), IV. a. 129. (iz 18. v., napisao po svoj prilici Franjo Belić ili Ivan Carsana), IV. a. 153. (iz 18. v., napisao Ivan Ćučić iz Vergode u Kuklici u Dalmaciji, a počeo ju pisati pop Mihovil Bilanović 1661.; imade pored propovijedi i drugoga sadržaja iz 18. vijeka), IV. a. 154. i zbirka, koja se čuva u arhivu Franjevacca III. reda u Zadru; gdje se propovijedi zovu razmišljanja, a imade i drugoga sadržaja. Pored toga nalazi se propovijedi i u drugim većim djelima, kao i u ogromnom glagolskom djelu, koje se čuva u arhivu Jugosl. akademije pod sign. I. a. 40.

Prof. Milčetić uvrstio je među zbirke propovijedi djela, koja očitno među nje ne spadaju, kao Blagdanar popa Filipa od god. 1506. (akad. Jugosl. IV. a. 99.). Čudesa, koja su se dogodila onim, ki se nisu pravo ispovidali (akad. Jugosl. IV. a. 131.) i Pištula gospodina našega Isukrsta (akad. Jugosl. IV. a. 86.).

Zajednička je osobina svih zbirki propovijedi, da imadu sve tako zvane prilike ili ežemple. Prve su prilike ili ežempli bili bogato vrelo naravnoj fantaziji za pučke pripovijetke. Evo jedna prilika ili ežempal iz naše zbirke (IV. a. 104.):

Štimo i nahodimo, da u gradu velikome Parižu, da umri jedan zali i pritamni grišnik. Ponesoše ga u crikvu svetu na pokopanje, kako je zakon, sproveden i kumpanjan s mnoštva puka gradjanov i budući postavljen posrid crikve božje i ležeći toti, pojdoše redovnici za nj s(ve)ti oficij govoriti od martvih, kako zapovida s(ve)ta mati crikva. I budući došli do prvoga nokturna i poče jedan od kora na glas kantati i govoriti: „Prosti meni, gospodine, za(č) su za ništare dni moji!“

O čudo veliko, moji karšćani, usta se ovo tilo gorika i poče vapiti glasom velikim i strašnim govoreći: Ajmeh, ajmeh, ovo se približujem pr(ed) strašnu pravdu b(o)žju!“ i tada leže na odar kako martvi. Kako te riči izreče osta vas puk kako izvan sebe. Poča starešina, ki u to vrime biše, puk kripiti i daržati s ričmi plemenitimi i z dobrim naukom. „Ne bojte se ništare, gospodinu se bogu preporučite i blaženoj divici Mariji, da nas oslobodi od zla i moli za nas gospodina boga, da ga ne sudi po dilih njegovih nego po njegovom svetom milosrdju!“

Pojdoše redovnici napridivati u s(veto)m oficiju i kada dojdoše na drugi nokturn, i poča jedan od kora govoriti: „Navesti meni, kolika imam bezakonija i grihe i ostalo, ča slidi! Uzdignu se ovi martvac gorika, poča velikim glasom vapiti govoreći: Ajme, ajme. Ovo je sada potaknu(l) gos(podi)n bog, išće računa, da mu pridam konat od svakoga moga činjenja!“: kako to reče, leže dolika kako martvo tilo. I tako vas puk pristrašen veće nego se more virovati, poča ta starešina kripiti i uzdaržavati ta puk, kako najbolje mogaše, i da mole gospodina boga poniženo za nj da mu oprostí grisi njegovi. I počaše opet redovnici, napridujući dojdoše k tretomu nokturnu i tako poča(še) govoriti: „Duh se moj stančiva i dni se moji skratíše!“ i ostalo, ča slidi. Uzdignu se ovo tilo gorika i poča vapiti, strašnim glasom govoreći: „Ajme, ajme! Ne molite gos(podi)na boga za me, osudi me pravda nebeska u muke vikom vične paklene!“ I svim redovnikom padoše libri iz ruk, a ostalomu puku svim krunice iz ruk njihovih i veće ga ne vidiše, I tako razumi se, da bi ponešen z dušom i s tilom u dijavlji muke vikom vične.

(Ista prilika u propovijedi na mlado lito 125 b. i 126.)

R. Strohal.

Recenzije.

Dr. Anton Gisler: *Der Modernismus. Einsiedeln, Benzinger, 1912. str. XXVIII + 686, cijena K 7.68, vez. K 8.88.*

U uvodu u to djelo G. zanimivo i živahno raspravlja o tom, kako se u naše doba opet lagano budi religiozna svijest. S tom idejom prelazi

na svoj temat o modernizmu. U prvom dijelu, koji se raspada u dvije knjige (str. 27.—298.), crta pisac predteče modernizma, pokazuje klicu, iz koje se je modernizam razvio: amerikanizam, njemu slični reformni katolicizam u Njemačkoj i nova apologetika. Naglašujem, da do sada ovake sistematičke povijesti predteča